

Mira Delavec Touhami

GREGA KALIŠNIK,
BESEDILO IN FOTOGRAFIJA

Ali s svojim življenjem in delovanjem zavestno sledite dekliškemu priimku?

Lahko bi tako rekla. Ta priimek ima naša rodbina več kot dvesto let, po domače se je reklo Pri Tavčarjevih. Že šeststo let živi rodbina v Mačah pri Preddvoru, šlo je za gruntarsko kmetijo.

Torej za vas drži pregovor nomen est omen, ime je znamenje?

Priimek me je določal, še bolj pa sta me življenje in delo na kmetiji v otroštvu. Starša sta mi privzgojila, da je delo vrednota. Odraščala sem v tradicionalnem okolju, zato imam strašno rada naravo, ki mi nudi tudi ustvarjalni navdih. Posebej pa obožujem rože vseh vrst.

Kako ste iz domačnosti preskočili v sfero učenosti?

Blizu nas ima vikend družina Perovšek, kjer sem preživela v otroštvu veliko časa. Gospa Alenka Perovšek je bila profesorica slovenščine in francoščine. Moj govor v domačem dialektu je vedno popravljala v knjižnega. Čudovito je znala brati pravljice. V meni je vzbudila ljubezen do jezika, predvsem slovenščine. Bila je moja simbolna mentorica, a je žal prekmalu umrla. Njen soproig Franc me je ves čas podpiral pri odločitvi za študij. Po končani gimnaziji v Kranju sem se vpisala na študij slovenistike in zgodovine na filozofski fakulteti v Ljubljani. Nato sem šla na magistrski študij in doktorirala na temo Josipine Urbančič Turnograjske.

V čem vas delo, kakršnokoli že, izpolnjuje?

Rada delam, ustvarjam. Zame je čas zelo pomemben. Ampak za nekoga je tudi ležanje na kavču v določenem trenutku delo.

Nekateri to počnejo zelo intenzivno ...

Če sem že bila poslana na ta svet, je prav, da nekaj tudi naredim. Gre za delo v smislu bogatenja, osebne rasti, z njim se mi ni treba dokazovati drugim. Ko posadim rožo in ta vzcveti, mi ta lepota boža dušo ... Z delom nekaj ustvariš, pa naj bo fizično ali intelektualno. Gre za raziskovanje, ob delu odkrivam tudi svoj notranji svet, duhovni, intelektualni, ne nazadnje fizični.

Imate tri doktorate.

In zaključujem četrtega. Prvi je iz literarne zgodovine, tema je Josipina Urbančič Turnograjska, drugi je iz diplomacije in konzularnega prava, tretji iz mednarodnega prava na temo Tuaregov, v četrtem pa proučujem rodbino Urbančič in Wurzbach v kontekstu razvoja slovenske narodne identitete.

Komu namenjate vse to znanje, doktorate?

V šestih dneh kot učiteljica z javnim prevozom opravi tudi do dva tisoč kilometrov.

Delo me bogati, z njim se ne dokazujem drugim

Mira Delavec Touhami že poldrugo desetletje poučuje naše izseljence v Nemčiji slovenski jezik in kulturo. Dela šest dni na teden, končuje četrti doktorat in težko bi našli človeka, za katerega trdneje velja rek nomen est omen. Je simbolna sestra prve slovenske pesnice, pisateljice in skladateljice Josipine Urbančič Turnograjske, svoje bistvo in moža je našla med Tuaregi, ljubi naravo, zelišča, porcelan, s svojim znanjem in izkušnjami pa bi si nekoč rada odprla vrata v domovino.

Obožujem raziskovanje. Verjamem, da je znanost večplastna, v njej so različni spektri odkrivanja. Želim, da bi zgodovino, slovensko ali mednarodno, osvetlili z različnih aspektov, kajti preveč je v znanosti posploševanja, enosmernega sledenja zasebnim, političnim interesom ... Znanost naj služi znanosti, naj ne bo orodje v rokah nečesa drugega. Ljudem naj ponuja dobro, plemeniti ...

Že dolgo ste v Nemčiji.

Petnajst let. V Nemčijo sem napotena v imenu ministrstva za vzgojo in izobraževanje ter zavoda za šolstvo kot učiteljica slovenščine. Poučujem dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture za slovenske izseljence. V Nemčiji smo štirje slovenski učitelji, jaz pokrivam jugozahodni del države. Slovenski učitelji so tudi v Švici, Avstriji, Franciji, Belgiji, Luksemburgu, na Hrvaškem ...

Kje živite?

V nemški zvezni deželi Rheinland-Pfalz.

Je v teh krajih veliko Slovencev? Gre za naše mlade, starejše rojake?

Zanimanje za učenje slovenščine je veliko. Poučujem od predšolskih otrok, mladostnikov do odraslih. Najstarejša slušateljica ima 84 let. Osnovna naloga je poučevanje jezika in kulture. Gre za različne generacije: od otrok, rojenih v Nemčiji, do mladih družin, ki so odšle pred desetimi leti, in starejših. Želijo se naučiti slovenščine ali izboljšati njeno znanje, ker je jezik njihova vez z domovino. Zadnje čase marsikdo vidi boljšo perspektivo v Sloveniji in si želi vrnitve, saj ne nazadnje nekatera podjetja omogočajo tudi delo na daljavo.

Vi ne delate na daljavo, ampak na razdaljah.

Res je. Potujem iz kraja v kraj. Vozim se z javnimi prevoznimi sredstvi, večinoma so to vlaki in avtobusi. Veliko sem zdoma. S sinom in možem se zato bolj malo vidimo.

Vas še poznata?

Sin je zrasel z zavestjo, da je mama ves čas na poti, a sem obema hvaležna za potrpežljivost. Delati na terenu v Nemčiji zdaj ali pred desetimi leti je povsem drugače. Časi so se spremenili. Zelo smo razpeti tudi med Nemčijo in Slovenijo.

Koliko se vračate v domače kraje?

Kolikor je mogoče, predvsem med počitnicami. Vloga učiteljice ni samo služba, ampak je način življenja. Ne gre le za to, da ljudem približam slovenski jezik, zgodovino, tukaj so zgodbe, usode ljudi, družin, včasih potrebujejo pomoč, usmeritve, ko se vrnejo v domovino, otroci v slovensko šolo. Učitelji v tujini smo svojevrsten vezni člen z domovino.

Koliko Slovencev, ki jih poučujete, bi se po vašem občutku želelo vrniti v domovino?

To je težko ocenjevati, a pri starejši generaciji čutim veliko želje, hrepenenja in nostalgije, se pa zavedajo, da bi bila po toliko letih

vklučitev v rodno okolje težka, naporna.

Prepozna?

Ja, tudi zato, ker ima večina otroke in vnuke v Nemčiji. Dokler ima človek starše, z njimi lahko komunicira v materinščini, ko starši odidejo, pa jezik ostane edino orodje, s katerim čutijo vez z domovino, otroštvom. Z jezikom skušajo zapolniti srčiko svojega življenja. Ne morem verjeti, s kakšno ljubeznijo in motivacijo se učijo slovenščino. Včasih se mi zazdi, da je zavest o jeziku, kulturi, literaturi, branju, učenju slovenščine pri izseljencih celo močnejša kot pri Slovencih v domovini.

Bi vi, boste ostali v Nemčiji?

Znanje, ki ga imam, bi si želela vrniti domovini.

Pred Nemčijo ste šli tudi malo južneje.

V mladosti sem zelo veliko potovala z nahrbtnikom. Nekoč smo šli s skupino popotnikov na malo bolj pustolovsko turo po Sahari, kjer sem se povsem našla, sploh med puščavskimi Tuaregi. Počutila sem se kot doma. Zlasti mi je bila všeč puščava, torej prostor, v katerem živijo. Najdemo jih na severu Nigra, na jugu Libije, Alžirije, na severu Malija in v delu Burkina Fasa.

Glede narave, saj v Sahari, puščavi, je zgolj pesek.

Ampak je živ.

Torej, najprej ste šli med Tuarege turistično.

Tako, najprej kot turistka, potem pa sem tja začela hoditi sama, največ v Libijo, kjer sem se že skoraj ustalila. V Tripoliju, v času Gadafija, je bilo drugače kot zdaj.

NISEM FEMINISTKA, TODA PRI TUAREGIH NI DRAM, ČE ZAKON RAZPADE. MOŽ IN ŽENA SE RAZIDETA MIRNO: ŽENI OSTANE VSE, KER ŠE NAPREJ SKRBI ZA OTROKE, MOŽ PA TEGA NE DOŽIVLJA KOT IZGUBO PONOSA ...

Gradila so se neprofitna stanovanja, prebivalci so imeli brezplačno zdravstveno oskrbo. Zdaj je država razklana, ima pa izjemno veliko naravnih bogastev. Zame je zelo zanimiva tudi z zgodovinskega, arheološkega vidika. Veliko tega bogastva je na žalost uničenega. Enako je med Tuaregi, njihova dediščina, zapisana na skalnih prevsih, žalostno izginja.

Skoraj ste ostali v Afriki, pa niste, ampak se je vseeno zapletlo, bolje, spletlo.

Začela sem odkrivati tuareško kulturo, vseč mi je bil svet nomadstva, preprostost. Če je človek v svoji biti zelo preprost, če zna čutiti elemente narave okoli sebe, lahko iz tega črpa ogromno življenjske modrosti, ki mu pomaga zoreti. Svoje življenje jemljem kot pot, na kateri se učim, raziskujem, odkrivam meje notranjega sveta, ki si jih sicer ne postavljam, ker je že zunanji svet zelo omejen. V puščavi, ki navzven deluje hladna in enolična, sem odkrila veliko stvari, ker so mi Tuaregi pokazali, da je bistvo v perspektivi doživljanja. Neka stvar, ki navzven deluje dolgočasno, je v resnici lahko izziv.

Pri vas je šlo za izziv.

S temi ljudmi sem zaživela, sprejeli so me tako kot nikjer drugje na svetu, postala sem del njih.

Vi pa ste tam nekoga še posebej intenzivno sprejeli.

V Alžiriji sem spoznala bodočega moža. Delovala sem humanitarno, v lastni režiji, in sicer sem pomagala Tuaregom nomadom z oblačili, obutvijo in podobnim, kar nadaljujem še danes in sem ljudem v Sloveniji zelo hvaležna za pomoč in podporo. Te dni bo pri KD Josipine Turnograjske izšel izbor tuareških pripovedk v slovenščini, nemščini in angleščini z bogatim fotografskim gradivom. Gre za skupno delo naju z možem, saj želiva delček njihove bogate pripovedne tradicije in življenjske filozofije približati tudi našim bralcem. Glavni del sredstev od prodaje knjige bo namenjen za pomoč Tuaregom nomadom.

Njihova kultura ima z našega vidika gotovo kako nenavadnost.

Res je. Njihova kultura je z našega vidika polna nenavadnosti, a enako bi verjetno rekli oni o nas. Kar me pri Tuaregih očara, je njihov odnos do sveta – preprost, a globok. Nisem feministka, toda pri njih ni dram, če zakon razpade. Mož in žena se razideta mirno: ženi ostane vse, ker še naprej skrbi za otroke, mož pa tega ne doživlja kot izgubo ponosa, temveč kot del naravnega reda. Sporov ne rešujejo v sodnih dvoranah, temveč v krogu skupnosti. V puščavi stopijo do najstarejšega člana, ki naj bi imel tudi največ izkušenj in zna poslušati. Tam ne iščejo krivca in nedolžnega, ampak ravnovesje. Vsak mora popraviti tisti del, kjer je zašel. Starejši so spošтовani, njihova beseda ima težo, a tudi

tam svet razpada: globalizacija pušča sledi, šotori se spreminjajo v betonske hiše, in zdi se, kot da se s tem nekaj nevidnega izgublja. Tuaregi znajo brati iz oči. To je njihova tiha modrost. V očeh vidijo vse, kar skriva duša.

Družba brez preprirov, komaj verjetno.

Težko verjetno, seveda. A pri Tuaregih konflikte razumejo drugače. Njihovi moški si zakrivajo obraz ne samo zaradi naravnih situacij, ampak tudi zaradi spoštovanja do žensk. Babica mojega moža ni na primer svojega soproga nikoli videla brez šaša. Če bi se moški razkril pred žensko, bi to veljalo za znak nespoštovanja. Tudi način snubljenja je nekaj posebnega. Ne potrebujejo družbenih omrežij, saj pogled pove vse. Sporazumevanje z očmi je ključno. Seveda pa se tudi pri njih tradicija počasi razkraja oziroma spreminja.

Če so moški zakriti, potem bi imeli tudi manj posrečeni na pogled veliko možnosti dobiti partnerico.

Ha ha. Moški se začnejo zakrivati z vstopom v puberteto, gre za šaš ali tagelmoust. To je dvanajstmetrski trak, ki si ga ovijejo okoli glave. Samski in poročeni moški uporabljata različna sistema ovijanja šaša. Vsak šaš ima svojo vlogo in namen; doma je drugačen kot za na delo ali poroko.

So Tuaregi temnopolti?

Različno. A o tem, kaj vse človek lahko doživlja zaradi barve kože, ni treba izgubljati besed. Zaradi nje sem morala zagovarjati tudi nekatere življenjske odločitve ... Če bom doživela stara leta, bom imela o svojem življenju kaj napisati.

Ne razumem.

Da bo življenje, ki sem ga živila, vredno pripovedovanja. Tudi tega, da bi se želela vrniti, delati v kakšni raziskovalni instituciji v Sloveniji, kar sem poskušala, a ne gre.

Zakaj?

Ne vem, karkoli bi rekla, bi bilo le ugibanje. Odločajo drugi, trenutno pa se mi zdi, da ta vrata zame še niso odprta.

Izdali ste več knjig.

Znanstvene, leposlovne in otroške. Na znanstvenem področju je glavna Josipina Urbančič Turnograjska, ki je srčika mojega zanimanja.

Kako, sta sosed?

Na svoj način sva. Sobivava. Je iz mojih krajev, z gradu Turn v Potočah pri Preddvoru. Živela je sredi 19. stoletja. V gradu je zdaj Dom starejših občanov Preddvor.

Kako sta se srečali, čeravno sta živeli pol-druugo stoletje vsaksebi?

Srečali sva se ob pisanju mojega diplomskega dela, na rokopisnem oddelku v Nuku. Ob preučevanju njene korespondence se mi je odprl drugačen svet. Njen svet ljubezni do jezika, narave, lepote in literarnega ustvarjanja. Tudi sama sem od nekdaj pisala pesmi.

Kaj vas je pri njej najbolj pritegnilo?

Zelo si je želela, da bi bili Slovenci kot narod v tistem času bolj enotni, povezani. Bila je izjemno sposobna in nadarjena ustvarjalca. Poročena je bila s pravnikom, pesnikom in politikom dr. Lovrom Tomanom. V letih 1850 do 1853 sta si dopisovala ljubezenska pisma. Nabralo se jih je več kot tisoč. Žal je umrla stara komaj 21 let, in sicer tri tedne po tem, ko je rodila mrtvega otroka. Njuno zgodbo sem upodobila v romanih *Dehteče spominčice ljubezni* in *Iztrgane korenine*. Josipina Urbančič Turnograjska velja za prvo slovensko pisateljico, pesnico in skladateljico.

VČASIH SE MI ZAZDI, DA JE ZAVEST O JEZIKU, KULTURI, LITERATURI, BRANJU, UČENJU SLOVENŠČINE PRI IZSELJENCIH CELO MOČNEJŠA KOT PRI SLOVENCIH V DOMOVINI.

BLIZU MI JE MISEL, DA JE NAJTEŽJE NAJTI POT DO SAMEGA SEBE. DRUGIM JE LAHKO SOLITI PAMET, A NI LAHKO, KO MORAŠ UGOTOVITI, KDO SI, KAJ SI IN KAKO IZ SEBE NAREDITI ŠE BOLJŠEGA ČLOVEKA.

Ljubezenska pisma ...

V tej povezavi naše Kulturno društvo Josipine Turnograjske vsako leto pripravi natečaj za najboljše ljubezensko pismo med mladimi v Republiki Sloveniji in mladi se odzovejo s čudovitimi izdelki. Letos je potekal že trinajsti po vrsti.

Kje je Josipina pokopana?

V Gradcu, kjer je Toman služboval. Najprej je za grob, gre za petmetrski spomenik iz nabrežinskega marmorja, skrbela družina. Ko sem se začela ukvarjati z njo, je bilo ugotovljeno, da je grob pred prekopom, saj zanj nihče ni skrbel in ni plačeval najemnine. S pomočjo slovenskih restavradorjev je bil na moje stroške obnovljen. Od leta 2011 plačujem tudi najemnino in je zdaj moj osebni grob, tako da bi bila tam lahko tudi pokopana. Na željo potomcev pa skrbim tudi za grobnico rodbine Wurzbach v Preddvoru, ob župnijski cerkvi.

Torej imate glede večnega počitka kar lepo izbiri. Kaj je za vas življenje, kaj smrt? Kako je s sledjo, ki naj bi jo človek ob slovesu pustil za seboj?

Za grobova ne skrbim, da bi se s tem hvalila ali zbiral priznanja. Gre za spoštovanje do dediščine tistih, ki so v času svojega življenja skupnosti doprinesli velike stvari. Moja želja je, da se jim tudi po smrti izkaže spoštovanje. Sama na življenje in smrt gledam kot Tuaregi: pridemo goli in bosi in takšni tudi odidemo, upepeljeni ali v krsti, karkoli že. Smrt je za Evropejca pogosto grozljiva, Tuaregi pa jo sprejemajo kot nekaj naravnega – človek gre na boljše, v svet, ki bo mogoče lepši. Fizično življenje se konča, a energija in misel gresta naprej.

Torej verjamejo v novo življenje.

Zagotovo, hkrati pa v moč prednikov, ki jih je treba spoštovati, kar skušam pokazati tudi s skrbjo za grobova. Gre za odnos do energije njihovega spomina. Tuaregi imajo grobove v puščavi, ki jih naključni turist ne opazi. Nimajo pokopališč kot mi, v mestih je seveda drugače.

Tuareško spoštovanje prednikov ...

Je vsekakor drugačno od našega. Tudi njihov način življenja je drugačen. Vseč mi je njihova povezanost, oče, mama, otroci, starostniki. V zahodnem svetu me žalosti, da moramo mame zaradi služb že majhnega otroka poslati v vrtec, da odrasča ločen

od družine. Veliko mladih namreč nima možnosti, da bi jim pomagali dedki in babice, saj ti tudi še hodijo v službo ali pa jim zdravje ne omogoča pomoči pri vzgoji. Otroke in na drugi strani tudi starostnike smo tako na svoj način oropali medgeneracijskega povezovanja. Nekoč sem namreč prebrala misel, da svojemu otroku nikdar ne moremo ponuditi izkušenj, kakršne mu s svojo modrostjo lahko dajo stari starši.

Tuaregi živijo dolgo?

Ja, dolgo. Zanimivo je, da pri njih nisem zasledila demence. Mogoče vpliva na to tudi, ker so ves čas v stiku z ljudmi, družino, sorodniki, niso socialno izolirani, osamljeni.

Od česa živijo?

Od drobnice, prodaje izdelkov, do pred kratkim od turizma, a ta zaradi nestabilnih razmer hira.

Radi imate naravo, tam so rožice, tudi zdravilne ...

Z zelišči se je ukvarjala že moja babica. To so bili časi, ko pač nismo šli v lekarno po zdravila, ampak so zdravila rasla doma, na vrtu, travniku, njivi. Tudi moja mama ima bogato zeliščarsko znanje. Že od majhnega se spomnim, kako smo nabirale rožice in jih sušile. Veliko smo hodili po planinah, kjer se je paslo naše govedo. Poletja sem preživela na planini Korošici. Za hojo v hribe zdaj nimam časa, sem pa registrirala blagovno znamko Josipine Urbančič Turnograjske, v okviru katere z nekaj prijatelji nabiramo in prodajamo tudi okusne čaje.

Privlači vas še ena krhka zadevščina.

Porcelan. Ločim ga predvsem po znamki, starosti in vlogi, ki jo je imel. Drugače pa obožujem vse, kar je bidermajerskega. Najraje bi se preselila v kako bidermajersko hišo.

To je pa zelo daleč od tuareških šotorov.

Ja, je, ha ha. Naučila sem se, da notranje prehajam skozi različne svetove. Mogoče bi omenila še klišejsko misel, da je življenje, ki ga živiš, tvoje, in ga skušam živeti v skladu s svojo notranjo dušo, glede na notranji kompas, in da vse, kar delam, delam s srcem in dušo. Včasih mi kakšna stvar pride naproti, sprejemem jo in se naučim nekaj novega. Človek mora biti iskren do sebe. Blizu mi je misel, da je najtežje najti pot do samega sebe. Drugim je lahko soliti pamet, a ni lahko, ko moraš ugotoviti, kdo si, kaj si in kako iz sebe narediti še boljšega človeka.

Vozite volkswagna?

Ja.

Touarega?

Ne, z možem imava golfa.